

ЗА РУБЕЖЕМ

Ірина ДАЦЕНКО

АВТОРСЬКІ ПРОГРАМИ ПІДГОТОВКИ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ ДО ЖИТТЯ
В СІМ'Ї У РЕСПУБЛІЦІ ПОЛЬЩА

Стаття присвячена проблемі підготовки учнівської молоді до життя в сім'ї у навчальних закладах Польщі. Відображено особливості авторських програм «Виховання до життя в сім'ї» в школах країни, визначено основні підходи релігійних організацій до вирішення проблеми підліткової сексуальності і підготовки молоді до подружнього життя.

Польська система освіти стоїть на позиціях плюралізму. Держава відмовилася від створення однотипних програм навчання для шкіл публічних, а Міністерство освіти не обмежує рамки програм для різних предметів, зокрема «Виховання до життя в сім'ї». Програми допомагають у плануванні занять, оптимальній підготовці до них, тому вчитель може скласти власну програму, внесена у шкільний перелік навчальних програм згідно із зобов'язуючою до цього процедурою (програма має бути затверджена консультантом-методистом в інституті удосконалення вчителів) або скористатися з програми, затвердженої Міністром освіти.

Метою статті є аналіз змісту авторських програм «Виховання до життя в сім'ї», визначення їх ролі та впливу на формування особистості.

Коротко охарактеризуємо авторські програми загального навчання «Виховання до життя в сім'ї».

Оголошений Міністром освіти **конкурс** програм виховної діяльності показав велике зацікавлення вчителів, вихователів, педагогів і приніс несподівані результати, забезпечивши 192 конкурсних роботи. Відзначені і нагороджені роботи можуть стати в пригоді всім учителям під час проведення виховних занять і підготовки виховних заходів. Нагороду в конкурсі МЕНІС (Міністерство освіти, науки і спорту) отримала авторська програма виховання дітей і молоді Wandy Elżbiety Papis «Życie i miłość» («Життя і любов»), яка є спробою відповіді на одну з найнеобхідніших потреб учнів, їх батьків і вчителів у сфері діяльності, що має на меті виховання до відповідального життя і любові [5].

Програма «Życie i miłość» складається з 5 частин, кожна з яких містить методичний посібник для вчителя, підручник для учня і роздатковий дидактичний матеріал. Вона отримала підтримку вчителів і вихователів і впроваджена в багатьох школах Польщі. Метою програми є підтримка розвитку через зміцнення в дітях і молоді особистого фундаменту, заснованого на універсальних загальнолюдських цінностях. Йде мова про підтримку творчих роздумів дітей і молоді над реаліями життя, щоб самі вони могли шукати відповіді на основні питання: як жити, як чинити в різних ситуаціях, що таке добро, а що зло? Правильна відповідь залежить від знайомства з правдою про людину як особистість. Тому програма закладає знання про людську природу і пошуки в ній рекомендацій до виховання і самовиховання. Вона повинна допомогти учневі в самоусвідомленні, в пізнанні і розвитку своїх можливостей і здібностей. Важливим є здобуття знань не тільки інтелектуальних, а й моральних, щоб молода людина могла самостійно робити вибір, складати плани, а також брати на себе відповідальність у ставленні до інших.

Крізь всі роки, охоплені програмою, проходить проблема, що стосується важливої галузі людського життя — доростання до зрілої любові — існування, функціонування і реалізація себе як істоти певної статі. Програма інспірує положення прородинні: допомагає хлопцям готуватись до батьківства, а дівчат готує до материнства. Вона дає можливість отримати знання на прикладі власного розвитку про своє поклонання, а також із статевої сфери. Галузь статі пов'язана із людиною, її фізичним, психічним, духовним життям, а отже, з її свободою,

самостійністю, особистим, сімейним, суспільним усвідомленням з усією його діяльністю. Саме так багатоаспектно, хоч і оглядово, проблема статі розглядається в програмі.

Шкільний вік — це час становлення, ключовий період для цілого життя. Програма наголошує на особистій культурі і культурі суспільного співжиття, на формуванні здатності до співпраці, громадянських чеснот, а також на поглибленні екологічних знань і охорони здоров'я. Виховна програма «*Życie i miłość*», хоч стосується дітей і молоді, спрямована також для вчителів. У ній мають місце поняття, які протягом кількох десятиріч років були відсутні у шкільному навчанні. Завдяки завданням навіть найважчі питання представлені в доступний спосіб, а філософські знання подані у вигляді дидактичної гри. Програма не дає готових рецептів для життя, але заохочує до їх пошуків.

Підсумовуючи сказане, слід підкреслити: ця програма наголошує, що не кожна людина повинна бути математиком, біологом, інженером чи лікарем, але кожна — для свого добра і інших — мусить бути людиною. Діти і молодь становлять особливе багатство Польщі, багатство надії і майбуття. Мова йде про те, щоб Польща була «сімейна» — ставала домом людей з міцними зв'язками, домом гармонії і розвитку, домом любові, а не ворожнечі, домом життя, а не смерті. Виховна програма «*Życie i miłość*» може бути засобом до реалізації цієї мети [5, 17].

Розглянемо зміст програми по класах:

4-й клас «*Wzrastam w mądrości*» («Дорослішаю в мудрості»),

5-й клас «*Dzielność na co dzień*» («Енергійність на щодень»),

6-й клас «*Dorastam do wolności*» («Доростаю до свободи»),

7-й клас «*W zgodzie z naturą*» («У згоді з собою»),

8-й клас «*Życzę ci szczęścia (Wybór: małżeństwo, rodzina, życie bezżenne)*» («Бажаю тобі щастя (Вибір: подружжя, сім'я, самотнє життя)»).

Окремі розділи поділені на тематичні частини (модулі), в кожній з яких подано мету заняття, тему, способи проведення занять, а також зміст і форми контролю. Визначення мети заняття стосується не лише того, що вчитель має зробити з учнями, а й яку користь у свідомості, зовнішньому житті має з того заняття винести учень.

Аналіз змісту програм для кожного класу показав, що автор звертає увагу на такі важливі питання:

Частина 1. «Wzrastam w mądrości» («Дорослішаю в мудрості»).

Світ, в якому ми живемо; про мудре використання радіо і телебачення; звідки беруться діти; основні людські цінності — правда, добро, любов; загальнолюдські цінності і цінності християнські; ієрархія цінностей; значення людського тіла і статі людини; в чому полягає жіночність і чоловічність; історія найбільших дитячих організацій та ін.

Частина 2. «Dzielność na co dzień» («Енергійність на щодень»).

Реальність і фікція; значення статі для людини; стать і секс; таємниці хлопців і дівчат; моральна відповідальність у статевої сфері; про послухність; значення авторитету; про моральний обов'язок охорони здоров'я; про фізичний і духовний біль; дотримання законодавства; історія польських молодіжних організацій.

Частина 3. «Dorastam do wolności» («Доростаю до свободи»).

Релігія і віра; про етичну поведінку, свободу і незалежність; механізм втрати зовнішньої і внутрішньої свободи; права людини; поняття мистецтва; суть статі; в чому полягає зрілість; поняття дружби і братерства; патріотизм і націоналізм.

Частина 4. «W zgodzie z naturą» («У згоді з собою»).

У чому полягає щастя; що таке любов; поняття ідеалу хлопця і дівчини; перетворення сексуальної енергії; шкідливі звички; поняття еротизму; значення порнографії; венеричні хвороби; проблема СНІДу; про конфлікт поколінь; законопослушність і свобода; поняття про державу; в чому полягає сенс життя.

Частина 5. «Życzę ci szczęścia (Wybór: małżeństwo, rodzina, życie bezżenne)» («Бажаю тобі щастя (Вибір: подружжя, сім'я, самотнє життя)»).

Поняття про щастя, любов, подружжя, сім'ю; дар батьківства; вплив дошлюбних і позашлюбних зв'язків; ефективність контрацептивів для здоров'я людини, їх вплив на сімейні зв'язки; влада сімейна і батьківська; охорона сім'ї; проблема гомосексуалізму.

Таким чином, аналіз питань, що розглядаються в певних темах частин програми, дозволив нам встановити, що мова йде про загальний сукупний розвиток дітей і молоді, який дозволяє ознайомити їх з реаліями життя, знайти те, що найважливіше, найцінніше і служить людям від найдавніших часів. Зміст положень дає відповіді на питання, які ставить кожна психічно здорова дитина: *Що це?, Звідки?, Чому?, Для чого?* Позитивним, ми вважаємо, є те, — і це засвідчує програма, що в польському суспільстві сформувалось розумне ставлення до підготовки молоді до сімейного життя і визнається її необхідність в інтересах підлітків. Підручники для учнів, що входять до складу програми, дають можливість вмілого шукання значень невідомих речей, вчать розрізняти правду від фальші і не піддаватись негативним впливам.

На основі нашого вивчення виявлено, що сьогодні програмами, які в тому чи іншому обсязі стосуються проблем сексуального виховання, підготовки молоді до сімейного життя, охоплено майже усі школи Польщі незалежно від їх типу. Педагоги в школах Польщі, проводять заняття «Виховання до життя в сім'ї», вибираючи програму, яка найбільш імпонує їм та учням. З цього виходить, що навчальні заклади Польщі не мають єдиної робочої програми в зазначеному напрямку. Найбільш популярними серед учителів є такі програми: «Виховання до життя в сім'ї» (програма для 5–6 класів школи підставової), «Ким я є, ким можу бути» (програма для 4–6 класів школи підставової), «Знання про суспільство» (для гімназій), програма навчання історії, культури, традиції патріотичного виховання та ін.

Аналіз їх змісту дає підстави для висновку, що у школах забезпечується поступове збільшення обсягу обговорюваних проблем, розвитку сексуальності людини (гігієна, здоровий спосіб життя, анатомічні, психофізіологічні зміни в підлітковий період) і дальший перехід на обговорення медичних і гігієнічних аспектів статевої активності. Однак обсяг обговорюваних проблем у різних програмах не є рівнозначним, як і кількість годин, відведених на той чи інший модуль.

Вважаємо за потрібне охарактеризувати найбільш популярну серед учителів програму «Wychowanie do życia w rodzinie» («Виховання до життя в сім'ї») для 5–6 класів школи підставової за редакцією Т. Круль, К.Масьнік, Г. Венглярчик [2]. Автори цієї програми вважають, що поступова її реалізація забезпечить учням емоційну зрілість і дасть можливість зайняти таку позицію в житті, яка зробить можливим їхнє життя в сім'ї, повній спокою і радості. Світ вартостей, переданий вчителями своїм вихованцям, внесе у їх життя добро, правду, красу і усвідомлення відповідальності. Таким чином, мета занять розподіляється на такі модулі [2, 8]:

1. Пізнання:

- Питань, пов'язаних з фізичним, психічним і суспільним розвитком людини; шляхів емоційного і почуттєвого розвитку;

- Функцій сімейного життя.

2. Формування:

- Рефлексивного ставлення до себе;
- Переконавання необхідності керування власним розвитком, реакції на потреби оточення; урахування потреб інших людей і служіння їм.

3. Виховання:

- Збагачення внутрішнього життя і чуттєвих потреб; прагнення до вищих потреб як умова саморозвитку.

Отже, як бачимо, вище наведені завдання вказують на основний напрямок навчальної діяльності. Зокрема, на формування безпосередніх міжстатевих стосунків, сприйняття своєї статі і підготовки до правильного вибору в майбутньому.

Програма передбачена для реалізації як на окремих заняттях, виділених з годин шкільного компоненту, так і може бути врахована при викладанні інтегрованих блочних дисциплін. Автори, беручи до уваги різний темп психосексуального розвитку дівчат і хлопців, передбачають заняття з поділом на групи за статтю. Поділ цей мотивується не тільки «делікатними» темами, але й тим, що в час дозрівання внутрішній світи дівчат і хлопців, їх зацікавлення і психічні потреби настільки різні, що в одностатевих групах виховна робота буде більш творча і ефективніша. Тому пропонується для вчителя 19 годин на рік, а для учнів — по 14 годин: 9 зустрічей загальних і 5 з поділом на групи.

Навчальний матеріал вище згаданої програми укладений на основі дотримання принципу наступності. Кожна тема відповідає віку учнів, їх перцептивним можливостям, і становить базу для засвоєння знань на наступних рівнях навчання. Усвідомлення того, що цей процес довготривалий, який веде до внутрішньої гармонії молодого людини, вимагає від учителя чуйності і еластичності в роботі. Тому представлені у програмі частини треба сприймати як певну пропозицію. Учитель, креатор зустрічі, повинен враховувати специфіку кожного класного колективу, сподівання учнів, їх реальні потреби.

У програмі часто пропонується використання змістовних фільмів, наприклад: «W drodze ku dorosłości» («По дорозі до дорослості») і частина серії «Ja — Ty — My» («Я — Ти — Ми»), «Tajemnice kobiecości» («Таємниці жіночості»), «Tajemnice męskości» («Таємниці чоловічості») з серії «Człowiek. Miłość. Rodzina» («Людина. Любов. Сім'я») [2].

З метою полегшення підготовки вчителів та забезпечення ефективності занять програма передбачає короткий огляд інтерактивних технологій навчання.

Є у програмі також рекомендації, як реалізовувати предмет «Виховання до життя в сім'ї»:

- проводити заняття цікаво і несхематично; на заняттях повинна домінувати атмосфера тепла, взаєморозуміння і доброти (без страху і невпевненості);
- деякі теми повинні пропонувати учні, так звана «скринька питань»;
- використовувати дидактичні засоби: відеофільми, плакати, світлини, фоліо грами, аудіозаписи;
- предмет не повинен оцінюватися, що дає можливість учням вільно висловлюватись, не боячись критики.

Таким чином, можемо зробити висновок, що таке програма може бути легко адаптована до вимог конкретної школи та місцевості, в процесі її впровадження можливі різні уточнення і коректування як за формою, так і в змісті. Спеціалісти, що працюють в цій сфері, можуть самостійно вибирати форму викладу матеріалу і способи його реалізації.

Цікавою, на наш погляд, є структура вищезгаданої програми [2;18].

Тема	Мета і завдання	Зміст	Методи і форми роботи з учнями	Дидактичні засоби	Досягнення
Сім'я в житті людини	1. Усвідомлення учнями ролі сім'ї в житті людини. 2. Зміцнення почуття зв'язку з сім'єю 3. Визначення учнями власного місця в сім'ї.	1. Поняття сім'ї — хто творить сім'ю ближчу і дальню. Діти як обов'язковий елемент повної сім'ї. 2. Ситуації і явища, які поєднують людей в сім'ї: спільне проживання, родинна атмосфера, спільне виконання обов'язків. 3. Значення сім'ї в житті людини: забезпечення побуту членів сім'ї, народження і виховання потомства, допомога і опіка, наука життя серед людей, передача звичаїв і традицій.	1. Робота в групах. 2. Індивідуальна робота. 3. Дискусія. 4. Підсумок.	1. Фотографії і журнальні витинанки. 2. Кольорові сигнальні картки. Література для учня: Т. Круль, Мандруючи до дорослості. — Краків 1999. Література для вчителя: Г. Венглярчик. Сценарії занять з виховання до життя в сім'ї для гімназій. — Краків, 1999.	Учень: • Усвідомить повне значення терміну «сім'я» • Дізнається про основні функції сім'ї • Зрозуміє значення стосунків між членами сім'ї для власного розвитку.

Розглянемо тематику, запроповану авторами для засвоєння учнями на заняттях «Виховання до життя в сім'ї».

5-й клас. Ознайомлення зі змістом програми. Сім'я в житті людини. Навчання в «Академії добра». Я як частина генеалогічного дерева. Мистецтво сімейного життя. Батьківство, мама, тато і я. Народжується людина. Дозрівання: що зі мною відбувається? Важкий час дозрівання. Сфера інтимності — сфера безпеки. Відповідальність за слово. В колі друзів. Роль чоловіка в сімейному житті. Роль жінки в сімейному житті.

6-й клас. Родинна спільнота і стосунки, що в ній відбуваються. Дім моїх мрій. Вирішення конфліктів. Вміння святкування. Різниця статі — краса і взаємо доповнення. Гігієна часу дозрівання. Мое тіло заслуговує на повагу. Я в групі ровесників. Світло і тінь дружби. Розсудливе користування грішми. TV — конкурент нашої уяви. Як не загубитись в гіпермаркеті світу. Про сімейні цінності. Цінності, традиції і звичаї сім'ї.

Таким чином, на основі аналізу змісту програми спостерігаємо, що автори в рамках морально-статевого виховання, підготовки молоді до сімейного життя вирішують різні завдання, діапазон яких вміщує як збереження репродуктивного здоров'я підлітків, так і формування моральних стосунків між підлітками різної статі як пріоритетне завдання.

Як бачимо, автори вищезгадуваної програми вважають за необхідне створення довірливої атмосфери в стосунках між учнями і вчителем. Процес навчання, на їх думку, слід розглядати як взаємноконструктивний процес, в якому вчитель і учень вчать один в одного. Учитель повинен володіти не тільки інформацією з предмету, а й бути творчою особистістю.

Другою особливістю цієї програми є не подача знань про фізіологічні особливості людського тіла, а навчання ставлення учнів до власного.

Відомо, що формування загальнолюдських цінностей, моральних стосунків між людьми різної статі здійснюється не тільки в процесі діяльності школи, але й відбувається під впливом навколишнього середовища. У польському суспільстві передбачені й інші форми роботи з вирішення проблеми підліткової сексуальності і підготовки до подружнього життя, які проводяться під егідою релігійних організацій.

Єпископат Польщі 1 травня 2003 року оголосив Директиву душпастирства родин, що є новим документом, який містив поради для широкого загалу сімей у Польщі. Це результат співпраці Ради до справ сім'ї, Конференції польського єпископату і Комісії католицького виховання цієї ж конференції. За Директивою обидва органи Конференції єпископату уклали також програму.

Перш ніж перейти до роздумів, що мають на меті розгляд змісту припарафіяльних занять, які готують передгімназійну молодь до подружжя і сім'ї, зупинимось над процесом його формування. Зміст цих занять став результатом довготривалої і систематичної душпастирської опіки костелу в Польщі про сім'ю, бо його запис і еволюційний розвиток спостерігаємо у змісті відповідних документів польського єпископату. Вказують вони на змінність форм катехизму у зв'язку із зміною умов його реалізації. Постійно йде мова про покликання душпастирів і катехитів. Незмінною залишається програмна частина, тобто дальша, ближча і безпосередня підготовка до подружжя і сім'ї.

Таким чином, у підготовці молоді до життя в сім'ї вирізняються три етапи: підготовка дальня, підготовка ближча і підготовка безпосередня [8].

1. Підготовка дальня.

Ця підготовка полягає у здобуванні відповідних знань і на здобутті відповідних чеснот, пов'язаних із сімейним життям. Процес цей розпочинається ще в дитинстві, а продовжується на всіх етапах шкільних і катехитичних. Мова тут іде про формування власного характеру, повагу до кожної людської вартості, вміння співжити з іншими, розуміння розпізнавання свого покликання, повагу до чистоти, відповідне ставлення до власної сім'ї і інституції подружжя.

Слід підкреслити незамінну виховну роль родини в реалізації зазначених положень. Щоденна спільна молитва з дітьми, щонедільні участі з ними в службі Божій, підготовка до комунії, власна участь у побудові спільного добра в оточенні, взаємоповага і любов батьків — це найефективніша підготовка дітей до майбутніх ролей в дорослому житті.

2. Підготовка ближня.

Стосується понадгімназійної молоді і має бути для неї видом катехизму перед одруженням. До завдань цієї підготовки належить: поглибити науку про подружжя і сім'ю,

попередити про фальшиві теорії в цій галузі, пристосувати до міжособного життя в подружжі і сім'ї, наповнити спільно-літургічне життя.

Як бачимо, ближча підготовка до сім'ї є більш специфічною, щоб сакрамент подружжя виконувався і переживався з відповідним моральним і духовним настроєм. Релігійна формація молодих людей має бути наповнена підготовкою до життя удвох, а в дальшій перспективі до створення сімейної спільноти. Така підготовка передбачає сім'ю як взаємні стосунки чоловіка і жінки, поглиблює проблеми сімейної статі і відповідального батьківства. Підготовка до життя в сім'ї повинна вчити розв'язувати важкі і болючі питання, а також духовного товариства іншій особі, з якою прагне пов'язати своє життя в майбутньому.

3. Підготовка безпосередня .

Підготовка передбачає зустрічі з душпастирем в парафіяльній канцелярії хоча б за три місяці перед запланованим шлюбом, зустрічі в душпастирській консультації сімейного життя, встановлення терміну дошлюбних катехиз, зустрічі в сімейній консультації, дошлюбну сповідь і розмови, що перевіряють знання наречених, які стосуються проблематики подружжя і сім'ї.

Таким чином, проаналізувавши зміст цього етапу підготовки до сім'ї, ми бачимо, що єпископат у вирішенні морально-статевих проблем передбачає формування етики сімейного життя: відповідальність за святість кожного з членів подружжя, неприпустимість і шкідливість контрацептивів і засобів, що викликають переривання вагітності, єдність і свободу членів подружжя, недопущення штучного запліднення і вбивство зачатої дитини.

У 1977 році відділ душпастирства родин опрацював програму «Підготовка до життя в шлюбі і сім'ї» в рамках катехизації молоді понадпідставових шкіл, яка реалізовувалась протягом кількох років [1]. В 1983 році до кожної парафії був переданий збірник катехичних матеріалів, пристосованих до програми «До християнського життя в подружжі і сім'ї». Ця програма і допоміжні матеріали були представлені катехитам під час серпневих катехичних днів 1983 року.

Дошлюбний катехизм ставив перед собою такі завдання:

а) поглиблення католицької науки про подружжя і шлюб.

Таким чином, катехизм забезпечує шанс передачі цілісного, систематизованого і компактного підходу до антропологічної проблематики, що визначає людину як особистість. Опіраючись на науку про подружжя і сім'ю, робиться акцент на ґрунтовні філософсько-теологічні основи і здорові моральні принципи. Це має велике значення в наш час, коли поширюються фальшиві теорії і моделі сімейного життя, які для молоді людини становлять велику спокусу — цивільні або вільні зв'язки, сім'ї «на пробу», розлучення чи проблема надмірної розкутості, завуальована в евфемізмі. У рамках такої підготовки з допомогою приходять, без сумніву, знання про зміст психології і соціології.

б) виховання до суспільного життя в сімейній спільноті.

Катехизм дошлюбний не повинен обмежуватись поданням тільки інтелектуальних знань. Він повинен формувати вміння, потрібні у функціонуванні родинної спільноти, яка прямує до щастя всіх членів суспільства. Катехизм загалом повинен готувати до життя в сімейній спільноті, до взаємовідповідальності, співпраці, а також до прийняття самостійних рішень з опиранням на християнську мотивацію.

Річна підготовка до життя в сім'ї у своїй програмі передбачає проблему небезпеки і охорони сім'ї: «Не можна оминати підготовки до родинного апостольства, до братерства і співпраці з іншими сім'ями, до активного включення в товариства, рухи та ініціативи, що мають на меті людське і християнське добро сім'ї», — вчив папа Іоан Павло II.

в) втаємничення молоді у глибше релігійне життя (спільнолітургічне).

Мова йде передусім про спільну молитву, об'єднану з читанням Святого Письма і про життя сакраментальне, особливо про свідому і повну участь в евхаристії, яка є головним проявом як родинної і парафіяльної спільноти, так і костелу.

Парафіяльний катехизм для молоді має чітко окреслену мету. Її реалізація здійснюється таким шляхом:

- показ багатства і різноманітності покликаних у костелі;
- допомога на шляху відкриття покликання;
- поглиблення знань щодо спільноти і вдосконалення умінь життя у спільноті;

- показ бачення сім'ї як спільноти осіб;
- допомога у пізнанні завдань спільноти;
- поглиблення знань про функціонування спільноти;
- допомога у налагодженні взаємостосунків між людьми.

Таким чином, згідно з вказаними катехитичними документами костелу, розпорядженнями єпископату Польщі наука релігії в школі і парафіяльний катехизм мають свій власний характер, не є тотожними, але взаємодоповнюють один одного. Це дозволяє нам зробити висновок, що процес виховання молоді в рамках дошлюбного катехизму намагається мати характер не лише інформаційний, але й формаційний, з особливою турботою костел намагається залучити молодь до свідомого релігійного життя і формувати в неї католицький погляд на питання подружжя і сім'ї.

Нашим завданням було представлення змісту припарафіяльних занять, які готують молодь до сімейного життя. Ця модель описує те, якими, на думку представників Костелу, вони мають бути. Така модель становить програмну конструкцію, що містить завдання, мету і методику катехизму.

У статті ми намагались показати процес виникнення цієї моделі в систематично вдосконалюваній програмі «Підготовки до життя в сім'ї» костелу в Польщі, а також зосередилися на зразку однорічного курсу парафіяльного катехизму, що готує понадгмназійну молодь до подружжя і сім'ї.

Відзначимо, що підготовка молоді до сімейного життя дала певні позитивні результати шкільного навчання, які досягнуто, незважаючи на наростаючу хвилю деморалізації і антисімейних зразків, що масовано передаються засобами масової інформації. Молодіжна польська преса (за винятком малотиражних католицьких журналів), радіостанції, комерційне і громадське телебачення в основному пропагують антицінності: розкутість, фальшиві зразки сімейного життя, часто також неправду про ефективність презервативів у захищенні від СНІДу, відсутність побічних наслідків контрацептивів, їх, так би мовити, «стопроцентної» ефективності.

Уже на початку так званої сексуальної революції на Заході деякі науковці застерігали перед її наслідками не тільки у духовній сфері, але також і у сфері здоров'я.

Критично оцінюючи більшість польських мас-медіа, можна все-таки вибрати ті молодіжні журнали, що можуть бути рекомендовані педагогам і вихователям: місячник католицької молоді «Droga», місячник «Wzrastanie», двомісячники «Miłujcie się», «Wychowawca», «Problemy opiekuńczo-wychowawcze», «Rodzice w szkole», «Wychowanie na co dzień», «Po lekcjach», «Charaktery», «Niebieska linia» та ін [7, 12].

Варто також звернути увагу на пропоновані підліткам молодіжні програми на *радіо* «Марія», *сітки* *Radio plus*, а також *сімейне телебачення* «Пульс» і *телебачення* «Niepokalanów» (монастирський комплекс franciszkanów; місце паломництва; видавничий осередок, місце фестивалю католицьких фільмів), які обговорюють питання проблем дозрівання, питання вибору життєвої дороги, системи сімейних і моральних норм; порушують проблеми загальнолюдських цінностей, моделювання поведінки — здійснюють психопрофілактику сімейного життя, яка є важливою передумовою подружнього щастя, що веде до щастя дітей, психічного здоров'я всіх членів родини, виконання виховних завдань.

Цікавим, на наш погляд, є той факт, що Польща приділяє велику увагу вивченню динаміки впливу реформ, проведених в суспільстві. Встановлено, що досвід, отриманий в результаті освітніх програм, пов'язаних з підготовкою до сімейного життя, виявився позитивним в боротьбі за молоде покоління.

ЛІТЕРАТУРА

1. Jurczak W. Małżeństwo i rodzina: geneza, sens i powołanie. — Lwów, 2003. — 96 s.
2. Król T., Maśnik K., Węglarczyk G. Wychowanie do życia w rodzinie, Program nauczania dla klas V–VI szkoły podstawowej. — Kraków, 1999. — 44 s.
3. Laskowski J. Na drodze do dobrej szkoły, [w:] red. K. Paćławska, «Tradycja i wyzwania, Edukacja i niepodległość». — Kraków, 1998. — 129 s.
4. Ministerstwo Edukacji Narodowej o wychowaniu w szkole // «Biblioteczka reformy». — Warszawa, marzec 2001 — nr 13. — 120 s.

5. Papis Wanda Elżbieta, *Życie i miłość, Wyrastam w mądrości*, autorski program wychowania dzieci i młodzieży. Poradnik nauczyciela. — Warszawa, 1995. — 128 s.
6. Papis Wanda Elżbieta, *Życie i miłość. Program wychowania dzieci i młodzieży. Poradnik dla nauczycieli.* — Warszawa, 1993. — 45 s.
7. «Służba Życiu». *Zeszyty problemowe.* — Kraków. — 2002. — nr I. — S. 4–22.
8. <http://www.duszpasterstwo.rzeszow.opoka.org.pl/page/katech/katechezy.html>

Інна ШИМКІВ

«ПОРТФОЛІО» В СИСТЕМІ ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ У ШКОЛАХ НІМЕЧЧИНИ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХХ СТОЛІТТЯ

У статті зроблена спроба розкрити суть концепції «портфоліо» як однієї із новітніх технологій навчального процесу та висвітлити ключові підходи щодо аналізу основних видів учнівського «портфоліо» в системі особистісно орієнтованого навчання у школах Німеччини.

Розробка сучасної концепції вітчизняної освіти в умовах гуманізації суспільства значною мірою спирається саме на світові надбання. Тому виникає потреба об'єктивного порівняльно-педагогічного вивчення змісту та форм навчання в країнах, що просунулися далеко вперед, використовуючи інноваційні процеси з метою радикальних перетворень у галузі освіти та подальшого вдосконалення навчально-виховного процесу. На особливу увагу заслуговує Німеччина, освітня система якої вибудовується на засадах внесення новоутворень у традиційну систему навчання, що передбачає найвищий ступінь педагогічної творчості.

Аналіз останніх досліджень засвідчує неабиякий інтерес німецьких науковців до проблеми моніторингу якості навчання в системі індивідуально орієнтованих технологій у школах Німеччини. Особлива увага прикута до пошуку максимально ефективних технологій моніторингу якості освітньої діяльності, нових форм діагностики у світлі радикального переосмислення існуючої традиційної системи оцінок, про що свідчать роботи К.-Х. Арнольда, С.-І. Бойтель, Т. Боля, Ф. Вінтера, Х.-У. Грундера, В. Лютгерта, К.-Й. Тіллманна, В. Фольштедта, А. Юргенса та ін. Значний інтерес в умовах творчого підходу до застосування знань на практиці викликає технологія «портфоліо», яка передбачає здатність до самореалізації, самовідповідальності, самостійного мислення та самоконтролю. У процесі наукового пошуку ми виявили, що у вітчизняних публікаціях ця проблематика висвітлена недостатньо. Це спонукало нас до проведення дослідження.

Метою статті є спроба виявити особливості «портфоліо» в системі індивідуально орієнтованих технологій навчання в німецьких школах.

Мету статті плануємо досягти реалізацією таких **завдань**:

- окреслити сутність поняття «портфоліо»;
- визначити особливості впровадження «портфоліо» в навчальний процес;
- розкрити ключові підходи щодо аналізу основних видів «портфоліо»;
- окреслити переваги та недоліки учнівського «портфоліо».

У Німеччині концепцію «портфоліо» в 70-х роках запропонував Р. Фірлінгер [10] як альтернативу до традиційної системи оцінок. Хоча рекомендована модель нового бачення оцінювання була теоретично добре обґрунтованою, проте на практиці вона тривалий час не знаходила підтримки в німецьких педагогічних колах.

В умовах сьогодення відбулись зміни, спрямовані головним чином на забезпечення високоякісної освіти на всіх її етапах і рівнях. У цьому сенсі виникає потреба у перегляді завдань навчального процесу, який пов'язують насамперед із методами навчання, що дають учням можливість самостійно досліджувати проблеми, спостерігати, аналізувати, організувати свої власні прийоми навчання, відстоювати власну позицію, вміло використовувати нові технології інформації і комунікації, розвивати творчий підхід до застосування отриманих знань на практиці, вміти співпрацювати у групі. Особливої ваги набуває формування необхідних у сучасному світі життєвих навичок навчання протягом життя та вміння жити в суспільстві. У цьому контексті концепція «портфоліо» набула поширення в німецьких школах на різних ступенях навчання.